

Bohém helyek, nyugalmas szanatóriumok, budai emlékek

Ady Endre halálának centenáriumán

Sok kerületi autós ismeri a Nyéki utat: a kis, meredek utca afféle menekülő útvonal a Hűvösvölgyi út dugóinak kikerülésére. Nagyon régi útvonal ez, legalább kétszáz éve ugyanitt fut a nyomvonala, de ösvényként lehet, hogy már *Mátyás király* idejében megvolt.

Csinszka és Ady

Éppen a lipótmezei egykori „Tébolyda” oldalát zárja le. Ma az út mentén lakóparkokat, villákat, felső végében benzinkutak és néhány üres telket találunk. A Hűvösvölgyi út sarkánál is egy ilyen elhagyott telek áll, ez utoljára autókereskedés volt, amíg működött.

A telken pedig egy gyönyörű tölgy. Hatalmas, vastag ágai tiszteletet ébresztenek (az egyik a közelmúltban sajnos le is tört). Régóta állhat itt. A térképek tanúsága szerint valamikor egy hosszúkás,

egyszerű hűvösvölgyi ház falát őrizhette, illetve szemközt a Park Pensio és az Éden cukrászda vendégeit.

Köztük *Ady Endrét* is, aki 1913 őszén itt élt a Hűvösvölgyben, a szanatóriumként működő szálló egyetlen utószezoni vendégeként. A költő halálának centenáriumán érdemes felkutatni, milyen is lehetett akkoriban ez a vidék.

Az bizonyos, hogy nyugodt volt, kristálytiszt levegőjű, a városi zajtól távol eső. A főváros zöldje volt, ahová könnyen ki lehetett jutni, hisz a Völgy utcában futó villamosvonal már a múlt század fordulóján kiépült, és kocsival sem volt elérhetetlen. Kissé talán bohém helynek számított, nagy találkozások, olykor nagy tivornyák helyszínétől szolgált - ezekből Ady is jócskán kivette a maga részét. Nemcsak az ismert Balázs vendéglő várta itt a vidám társaságokat, hanem sorban a többi is: a Hűvösvölgyi Úton

a Schüller vendéglő, a Holzsprach-féle Vigadó az Orvvadászhoz, a Park Szanatórium Éden cukrászata és vendéglője, vagy kissé odébb a Hűvösvölgy Gyöngye vendéglő a Nagyréten. (1915-ben Csinszkával való esküvőjét is itt, a Hűvösvölgyben ünnepelték meg a Schüllerben.)

Ady Endre öccse tanácsára került Budára – a józan gondolkodású testvér először Lövház utcai otthonába fogadta be kicsapongó életet élő, és ezért megviselt ideg- és egészségügyi állapotú bátyját.

(Erről ma emléktábla is tájékoztat a ház falán.) Az ő ötlete volt az is, hogy a Hűvösvölgyi „vadonban” álló szanatórium jót fog tenni a költőnek. Utószezon volt, így egyedül csak ő lakhatta az épületet, rajta kívül egy gazdasszony és egy szolga volt még ott. Igazi várúrnak érezhette magát itt, ahogy maga is írta, lába előtt a csodálatos völgygel szemközt az őszi színekbe öltözött erdővel.

Budának ez a része akkoriban még ritkán beépített hely volt, és alig-alig volt állandó lakosa. A villamosvonal mellett sorakozó házak tulajdonképp nyaralók voltak, ahová a városból jobb időben kijártak tulajdonosaik pihenni, feltöltődni: jómódú polgárok, értelmiségiek, vállalkozók. A környék ma is álló villái közül sokat láthatott már Ady is, amikor sétálni indult. (Ha csak a környező utcákat nézzük, állt már a Lipótmezei út - Völgy utca sarkán a villa, és átellenben a másik is az Alsóvölgy utca sarkán, láthatta Ady a ma téglafal mögé rejtett 6-os szám alatti tornyos házat, az épülfőfélben lévő Sándor-villát, mellette *Hauszmann Sándor* nyaralóját és a Nyéki úti sarkon a *Szegedy-Maszákvillát* is.) És megvolt persze az Országos Tébolyda is, éppen a panzió szomszédságában. Ady, legalábbis *Dénes Zsófia* memóriakötete szerint, gyakran be is járt ide, sőt, az egyik

ápolttal még a Balázs vendéglőbe is kiszöktek italozni.

Az egykori Park szanatórium gyönyörű kertjének helyén részben ma benzinkút és autómosó áll, a szállóépületből pedig irodaház lett. A Hűvösvölgyi út csendessége sem a régi már, és a kilátást is elfogják az időközben jelentősen benépesült völgy házai. Ady itt töltött hónapjairól azóta sok mindent kiderítettek életrajzírói, és meglevenedik számunkra Dénes Zsófia soraiból is, aki néhány hónapig menyasszonya is volt a költőnek és így naponta megfordult hűvösvölgyi szobájában. Az „*Élet helyett órák*” című, először 1939-ben megjelent kötetben ezt írja egy „könnyes-bús” beszélgetés felidézése után: „*Azok a nagyfák az útszélen, talán azok tudják, hogy meddig tartott akkor a karjában. A nagyfák, azok még ott állnak.*” Ma már aligha állnak, talán csak ez a tölgy, amelyet még Ady, karjában Zsukával, maga is láthatott.

VZs

(Forrás: *Megjelent Budai Polgár*, 2019. február 2.)

